

Socioekonomisk indelning (SEI)

mis

SOCIOEKONOMISK INDELNING (SEI)

För den förvärvsarbetande befolkningen består den socioekonomiska indelningen i sin mest aggregerade form av följande sex grupper:

Arbetare

- 11 - 12 Ej facklärd arbetare
- 21 - 22 Facklärd arbetare

Tjänstemän

- 33 - 36 Lägre tjänstemän
- 44 - 46 Tjänstemän på mellannivå
- 54 - 60 Högre tjänstemän (inkl fria yrkesutövare med akademiker-yrken)

Företagare

- 76 - 87 Företagare (exkl fria yrkesutövare med akademiker-yrken)

Indelningens fullständiga form har följande arton socioekonomiska grupper för den förvärvsarbetande befolkningen. Ovanstående sex grupper har bildats genom sammanslagningar av dessa.

Arbetare

- 11 Ej facklärd arbetare, varuproducerande
- 12 Ej facklärd arbetare, tjänsteproducerande
- 21 Facklärd arbetare, varuproducerande
- 22 Facklärd arbetare, tjänsteproducerande

Tjänstemän

33 Lägre tjänstemän I	
34 Lägre tjänstemän II, utan underställda	36 Lägre tjm II
35 Lägre tjänstemän II, med underställda	
44 Tjänstemän på mellannivå, utan underställda	46 Tjm på mellannivå
45 Tjänstemän på mellannivå, med underställda	
54 Högre tjänstemän, utan underställda	56 Högre tjm
55 Högre tjänstemän, med underställda	
57 Ledande befattningar	

Företagare

60 Fria yrkesutövare med akademiker-yrken	
76 Ensamföretagare	
77 Mindre företagare	79 Företagare, ospec antal anställda
78 Större företagare	
86 Mindre lantbrukare	89 Lantbrukare, ospec areal
87 Större lantbrukare	

FÖRORD

En rad politiska mål avser förhållandena mellan olika samhällsklasser. Barn med olika social bakgrund bör få samma chans till utbildning. En allsidig hushållssammansättning i bostadsområdena eftersträvas. Personer med olika social tillhörighet skall behandlas lika av olika myndigheter. En grundförutsättning för att kunna avgöra om dessa mål uppfylls eller ej är att man kan observera och beskriva olika klasser eller socioekonomiska grupper. En sådan beskrivning är väsentlig även för samhällsforskningen, där många centrala frågeställningar rör relationer mellan samhällsklasser.

Under den första delen av 1900-talet användes olika klassindelningar i svensk statistikproduktion. I folkräkningarna användes en indelning i socialklasser och i valstatistiken en indelning i socialgrupper. Särskilt den senare kom att användas i många andra studier, bl a i studier av utbildningsväsendet, och blev med tiden ganska välkänd.

Under 1950-talet upphörde man emellertid i stort sett att använda socialgrupperingen vid SCB. Uppdelningen i socialklasser utbyttes i 1960 års folkräkning mot en socioekonomisk gruppering, som byggde på en internationellt fastställd yrkesklassificering (ISCO). Värde av denna gruppering var dock diskutabelt varför den endast kom att användas i begränsad utsträckning. I realiteten stod man under 1960-talet utan någon relevant beskrivning av befolkningens fördelning på olika socioekonomiska grupper i den officiella statistiken.

Detta tillstånd skapade problem inte bara för dem som skulle bedöma hur väl ovannämnda politiska mål uppfylldes utan även för den samhällsvetenskapliga forskningen. Denna kom att sakna inte bara socioekonomiska beskrivningar av befolkningen, mot vilka utfallet i enskilda studier kunde ställas, utan även den stadga som en i den officiella statistikproduktionen använd indelning innebär. Därmed kom man att använda olika indelningar i olika studier, med åtföljande bristande jämförbarhet. Eftersom etablerade hjälpmedel i kodningen inte fanns att tillgå kunde klassificeringarna också antas få högst varierande kvalitet i olika undersökningar.

I denna situation satsade SCB betydande resurser på att få fram en ny indelning, som skulle kunna ersätta de tidigare använda. En arbetsgrupp lade 1967 fram ett förslag (Sociala grupper i svensk statistik, SCB, 1967), som efter kritik i remissbehandlingen avvisades. En ny arbetsgrupp tillsattes, vilken lade fram ett förslag 1974 (Socioekonomiska grupper för individer, SCB, 1974). Förslaget fick både kritik och beröm i remissbehandlingen, och man beslöt att försöksvis använda det i några av SCBs löpande undersökningar. Det användes under senare delen av 1970-talet i bland annat undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), undersökningarna av hushållens inkomster (HINK) och partisympatiundersökningarna (PSU). På grundval av erfarenheterna från dessa undersökningar utvärderades indelningen. Rapporten från utvärderingen lades fram 1980 (Socioekonomisk indelning. Utvärdering, översyn och komplettering av 1974 års förslag, SCB, 1980). Den indelning som presenteras här bygger på resultaten från denna utvärdering och på diskussioner av utvärderingen med olika användare av indelningen. Indelningen är således inte identisk med det förslag som lades fram i utvärderingsrapporten.

Arbetsgruppen har bestått av professor Robert Erikson, Stockholms universitet, byrådirektör Lars-Gunnar Andersson och avdelningsdirektör Bo Wärneryd, SCB. I gruppens arbete har tidigare medverkat professor Gösta Carlsson, Stockholms universitet och byrådirektör Nina Löfwall, SCB. I arbetet har också deltagit statistikchef Claes Lagerkvist, avdelningsdirektör Frank Bergman och förste aktuarie Christina von Bahr, SCB.

Stockholm i december 1982

Lennart Fastbom

Claes Lagerkvist

I föreliggande utgåva, hösten 1984, har korrigeringar av enskilda yrkens klassificering gjorts jämfört med första upplagan (se sid 38).

SUMMARY IN ENGLISH

Statistics Sweden has elaborated a socio-economic classification system, "Socioekonomisk indelning, SEI". It is intended to be used both by Statistics Sweden and by other bodies in surveys and studies, primarily in the social field. The system can be used to classify persons as well as households.

The socio-economic classification of persons in the labour force is primarily based on their occupation. Distinctions between self-employed persons and employees, and between employees with and without subordinates must, however, be based on additional information. In its most aggregated form the classification consists of six groups:

- 1 (11-12) Unskilled and semiskilled workers
- 2 (21-22) Skilled workers
- 3 (33-36) Assistant non-manual employees
- 4 (44-46) Intermediate non-manual employees
- 5 (54-60) Employed and self-employed professionals, higher civil servants and executives
- 6 (76-87) Self-employed (other than professionals)

These six groups have been formed by merging the eighteen basic categories of the economically active population:

<u>Socio-economic groups</u>	<u>Delineations</u>
11-22 MANUAL WORKERS	Occupations normally organised by LO (the blue-collar trade union confederation).
11 Unskilled employees in goods production	Occupations involving the production of goods and normally requiring less than two years of post-comprehensive school education
12 Unskilled employees in service production	Occupations involving service production and normally requiring less than two years of post-comprehensive school education
21 Skilled employees in goods production	Occupations involving the production of goods and normally requiring two years or more of post-comprehensive school education
22 Skilled employees in service production	Occupations involving service production and normally requiring two years or more of post-comprehensive school education
33-57 NON-MANUAL EMPLOYEES	Occupations normally organised by trade-unions not affiliated to LO
33 Assistant non-manual employees, lower level	Occupations normally requiring less than two years of post-comprehensive school education
34 Assistant non-manual employees, higher level, without subordinates	Occupations normally requiring two, but not three, years of post-comprehensive school education
35 Assistant non-manual employees, higher level, with subordinates	Occupations normally requiring two, but not three, years of post-comprehensive school education

44 Intermediate non-manual employees, without subordinates	Occupations normally requiring three, but not six, years of post-comprehensive school education
45 Intermediate non-manual employees, with subordinates	Occupations normally requiring three, but not six, years of post-comprehensive school education
54 Professionals and other higher non-manual employees, without subordinates	Occupations normally requiring at least six years of post-comprehensive school education
55 Professionals and other higher non-manual employees, with subordinates	Occupations normally requiring at least six years of post-comprehensive school education
57 Upper-level executives	Upper-level executives in private enterprises or organizations with at least 100 employees or upper-level executives in public service
60-87 SELF-EMPLOYED	
60 Self-employed professionals	Self-employed persons in occupations normally requiring at least six years of post-comprehensive school education
76 Self-employed without employees	Self-employed without employees, not including farmers or professionals
77 Small-scale entrepreneurs	Self-employed with 1-9 employees, not including farmers or professionals
78 Large-scale entrepreneurs	Self-employed with 10 or more employees or large-scale farmers with more than 100 hectares of arable land and/or more than 400 hectares of forest land (and not including professionals)
86 Small-scale farmers	Farmers with at most 20 hectares of arable land and at most 100 hectares of forest land
87 Medium-scale farmers	Farmers with 21-100 hectares of arable land or 101-400 hectares forest land

These 18 groups form the socio-economic classification for the economically active population. The non-active population is also included in SEI. It is broken down into six groups: students, who are classified according to the level of their studies, and five other groups who are classified according to previous occupation or husband's occupation. The groups are:

101-103 Students	The three groups are (01) comprehensive school level, (02) upper secondary school level and (03) post-secondary school level
201-287 Housewives (or male equivalents)	The last two digits indicate the husband's occupation according to the above defined groups
311-387 Old age pensioners	The last two digits indicate the previous occupation

411-487 Sickness and disability pensioners

The last two digits indicate the previous occupation

511-587 Long-term unemployed

Persons out of work for six months or more. The last two digits indicate the previous occupation

601-687 Military conscripts

The last two digits indicate the occupation (equivalent) before entering military service

INLEDNING OCH LÄSANVISNING

Den socioekonomiska klassificeringen görs huvudsakligen med hjälp av uppgifter om individernas yrken. För detta finns en omfattande alfabetsisk yrkesförteckning med socioekonomisk kod angiven för resp yrke (Bilaga 4). För den förvärvsarbetande befolkningen består den socioekonomiska indelningen i sin mest aggregerade form av följande sex grupper:

Arbetare

- 11 - 12 Ej facklärd arbetare
- 21 - 22 Facklärd arbetare

Tjänstemän

- 33 - 36 Lägre tjänstemän
- 44 - 46 Tjänstemän på mellannivå
- 54 - 60 Högre tjänstemän (inkl fria yrkesutövare med akademiker-yrken)

Företagare

- 76 - 87 Företagare (exkl fria yrkesutövare med akademiker-yrken)

Indelningens fullständiga form har följande arton socioekonomiska grupper för den förvärvsarbetande befolkningen. Övanstående sex grupper har bildats genom sammanslagningar av dessa.

Arbetare

- 11 Ej facklärd arbetare, varuproducerande
- 12 Ej facklärd arbetare, tjänsteproducerande
- 21 Facklärd arbetare, varuproducerande
- 22 Facklärd arbetare, tjänsteproducerande

Tjänstemän

33 Lägre tjänstemän I	
34 Lägre tjänstemän II, utan underställda	36 Lägre tjm II
35 Lägre tjänstemän II, med underställda	
44 Tjänstemän på mellannivå, utan underställda	46 Tjm på mellan-
45 Tjänstemän på mellannivå, med underställda	nivå
54 Högre tjänstemän, utan underställda	56 Högre tjm
55 Högre tjänstemän, med underställda	
57 Ledande befattningar	

Företagare

60 Fria yrkesutövare med akademiker-yrken	
76 Ensamföretagare	
77 Mindre företagare	79 företagare, ospec antal anställda
78 Större företagare	
86 Mindre lantbrukare	89 Lantbrukare, ospec areal
87 Större lantbrukare	

Vissa distinktioner går inte att göra med ledning av enbart yrkesuppgifter. I yrkesförteckningen har därför yrken tillhörande grupperna lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå och högre tjänstemän erhållit samlingskoderna 36, 46 respektive 56. För att personer med yrken i dessa grupper skall kunna fördelas på grupperna "utan" respektive "med underställda" krävs ytterligare information utöver yrkesuppgiften. På samma sätt förhåller det sig med kodlistans företagare- och lantbrukaryrken. För dessa grupper användes i kodlistan endast koderna 79 (i stället för 76-78) respektive 89 (i stället för 86-87) beroende på att yrkesuppgiften inte ger någon information om antal anställda respektive om gårdens areal. Kod 79 förekommer dessutom sparsamt i kodlistan och har endast använts i de fall då yrkesbenämningen uteslutande användes av egna företagare. Övriga ev företagartitlar, såsom bagare, fotograf, sågverkschef, har i kodlistan samma kod som för anställda. En korrekt uppdelning på företagare och anställda kräver således särskild information utöver yrkesuppgiften.

Hur de olika grupperna definierats framgår av avsnitt 1,1 medan motiveringarna för de i indelningen använda kriterierna återfinns i avsnitt 6.3.

Inom arbetarkategorin och tjänstemannakategorin anger den första siffran i koden yrkenas relativa kvalifikationsnivå. Grupper som ofta måste slås samman i redovisningar beroende på begränsade urvalsstorlekar har emellertid också erhållit samma första siffra även om de inte ligger på samma kvalifikationsnivå. Så hör grupp 33 (lägre tjänstemän I) till en lägre kvalifikationsnivå än grupperna 34-35 (36). Bland företagarna har lantbrukarna en egen första siffra liksom fria yrkesutövare med akademikeryrken. Den senare gruppen förs vid redovisning i många fall till de högre tjänstemännen.

För att uppnå jämförbarhet mellan olika undersökningar i vilka indelningen användes finns regler för reducering av antalet grupper vilket framgår av tabellerna 1 och 2 i avsnitt 1.2.

Den ej förvärvsarbetande befolkningen delas upp på olika grupper (studerande, hemarbetande, ålderspensionärer, förtidspensionärer, långvarigt arbetslösa och värnpliktstjänstgörande) inom vilka de klassificeras på i princip samma sätt som de förvärvsarbetande men efter eget tidigare resp makes/makas yrke. De studerande delas dock upp efter studiernas nivå. (Se 3 Schema för socioekonomisk klassificering av individer sid 22).

Definitionerna av grupperna redovisas i avsnitt 1.1 medan de mer praktiska tillämpningsanvisningarna jämte regler för hur man förfar i olika gränsfall återges i avsnitt 1.2.

Beroende på vilken frågeställning som skall besvaras med hjälp av SEI kan det i en del fall finnas anledning att hålla i sär förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande individer medan det i andra fall kan vara lämpligt att slå ihop dem. I åter andra fall kan det vara önskvärt med en socioekonomisk klassificering av hushåll eller av individer efter deras hushåll. Om dessa olika versioner informeras i avsnitt 2.1 och 2.2.

I avsnitt 3 presenteras ett schema som översiktligt beskriver gången vid socioekonomisk klassificering av individer.

SEI började användas på försök 1974 och är i sina huvuddrag oförändrad. På basis av erfarenheterna från användningen av indelningen under slutet av 1970-talet har bland annat indelningens mättekniska kvalitet granskats och vissa revideringar gjorts, varvid bland annat också gruppernas namn och kodsiffror ändrats. Om detta informeras i avsnitt 4 och 5.

I avsnitt 6 ges en allmän information om SEI och liknande tidigare indelningar i officiell svensk statistik samt motiveringar för SEI och de där användade kriterierna. De läsare som önskar en mer ingående information om utarbetandet av SEI hänvisas till artiklar i Statistisk Tidskrift, nr 1974:5, 1981:1 samt 1981:2.

Bilaga 1 innehåller ett förslag till frågor som täcker informationsbehovet för socioekonomisk klassificering av såväl individer som hushåll.

Bilaga 2 består av praktiska råd vid mer speciella fall av hushålls-avgränsning.

Bilaga 3 innehåller en systematisk yrkesförteckning uppställd efter SEI-kod.

Bilaga 4 innehåller den för socioekonomisk klassificering nödvändiga alfabetiska yrkesförteckningen.

1 SOCIOEKONOMISK INDELNING (SEI)1.1 KLASSINDELNING OCH DEFINITIONER

Klassificeringen kan göras med hjälp av den alfabetiska yrkesförteckningen i bilaga 4

<u>Socioekonomiska grupper</u>	<u>Definitioner</u>
11-22 ARBETARE	Yrken normalt organiserade inom LO.
11 Ej facklärd, varuproducerande	Yrken där det normala kravet på utbildning ¹ efter grundskola är <u>mindre än två år</u> ¹ . Sysselsatta med <u>varuproduktion</u> ³
12 Ej facklärd, tjänstproducerande	Yrken där det normala kravet på utbildning efter grundskola är <u>mindre än två år</u> . Sysselsatta med <u>tjänsteproduktion</u> ³ .
21 Facklärd, varuproducerande	Yrken där det normalt krävs <u>minst två års utbildning</u> efter grundskola. Sysselsatta med <u>varuproduktion</u> ³
22 Facklärd, tjänstproducerande	Yrken där det normalt krävs <u>minst två års utbildning</u> efter grundskola. Sysselsatta med <u>tjänsteproduktion</u> ³
33-57 TJÄNSTEMÄN	Yrken normalt organiserade inom TCO eller SACO/SR
33 Lägre tjänstemän I	Yrken där det normala kravet på utbildning efter grundskola är <u>mindre än två år</u> .
34 Lägre tjänstemän II, utan underställda	Yrken där det normalt krävs <u>två men ej tre års utbildning</u> efter grundskola. <u>Utan</u> underställd personal.
35 Lägre tjänstemän II, med underställda	Yrken där det normalt krävs <u>två men ej tre års utbildning</u> efter grundskola. <u>Med</u> underställd personal.
44 Tjänstemän på mellannivå, utan underställda	Yrken där det normalt krävs <u>tre men ej sex års utbildning</u> efter grundskola. <u>Utan</u> underställd personal.
45 Tjänstemän på mellannivå, med underställda	Yrken där det normalt krävs <u>tre men ej sex års utbildning</u> efter grundskola. <u>Med</u> underställd personal.
54 Högre tjänstemän, utan underställda	Yrken där det normalt krävs <u>minst sex års utbildning</u> efter grundskola. <u>Utan</u> underställd personal.
55 Högre tjänstemän, med underställda	Yrken där det normalt krävs <u>minst sex års utbildning</u> efter grundskola. <u>Med</u> underställd personal.
57 Ledande befattningar	Yrken som tillhör <u>direktionen</u> i företag och organisationer med <u>minst 100 anställda</u> . I offentlig tjänst personer i byråchefsbefattningar eller högre.

1) Kraven på utbildning avser för individernas yrke normala utbildningskrav. Klassificeringen kräver således inga uppgifter om individens utbildning.

2) Krav på ett års skolmässig utbildning likställs med krav på tre års yrkeserfarenhet eller två års praktik/lärningsutbildning.

3) I yrken där en innehavare kan arbeta med varu- eller tjänsteproduktion klassificeras yrket med utgångspunkt från vilken typ av produktion som bedömts såsom dominerande för respektive yrke. Reparationsarbete har likställts med varuproduktion. Indelningen följer i detta avseende SNI (Svensk näringsgrensindelning); SEI avser dock yrket och inte arbetsstället eller företaget.

60-87 FÖRETAGARE	Egna företagare samt medhjälpare i familjemedlems företag. Inklusive företagare som bildat aktiebolag och formellt är anställda i egna företag.
60 Fria yrkesutövare med akademikeryrken	Egna företagare med yrken med krav på minst sex års utbildning efter grundskola oavsett antal anställda (advokater, arkitekter, läkare, auktoriserade revisorer, konsulterande ingenjörer m fl).
76 Ensamföretagare	Företagare utan anställda. (Exkl fria yrkesutövare med akademikeryrken)
77 Mindre företagare	Företagare med 1-9 anställda. (Exkl fria yrkesutövare med akademikeryrken)
78 Större företagare	Företagare med 10 eller fler anställda samt lantbrukare med mer än 100 hektar åker eller mer än 400 hektar skog. (Exkl fria yrkesutövare med akademikeryrken.)
86 Mindre lantbrukare	Lantbrukare med högst 20 hektar åker och högst 100 hektar skog.
87 Större lantbrukare	Lantbrukare med 21-100 hektar åker eller 101-400 hektar skog. (Om endera mer än 100 hektar åker eller mer än 400 hektar skog räknas lantbrukaren som en större företagare).

De ovanstående grupperna utgör de egentliga socioekonomiska grupperna. SEI inbegriper emellertid även den ej förvärvsarbetande befolkningen vilken delas upp på olika befolkningsgrupper som i sin tur erhåller socioekonomisk kod efter tidigare yrke eller makes/makas yrke eller för studerande efter studienivå.

Befolkningsgrupper
bland ej förvärvsarbetande

101-103 Studerande	De studerande delas upp i tre grupper beroende på studienivå. Se avsnitt 1.2.
201-287 Hemarbetande	De hemarbetande ges socioekonomisk kod efter makes/makas yrke eller sysselsättning med tillägg av hundratalssiffran 2. Se avsnitt 1.2.
311-387 Ålderspensionärer	Ålderspensionärer klassificeras efter sitt tidigare yrke med tillägg av hundratalssiffran 3. Se avsnitt 1.2.
411-487 Förtidspensionärer	Förtidspensionärer klassificeras efter sitt tidigare yrke med tillägg av hundratalssiffran 4. Se avsnitt 1.2.
511-587 Långvarigt arbetslösa och andra utan arbete	Hit förs personer som varit utan arbete i minst sex månader och som inte tillhör någon av de ovanstående grupperna. Långvarigt arbetslösa klassificeras efter tidigare yrke med tillägg av hundratalssiffran 5. Se avsnitt 1.2.
601-687 Värnpliktstjänstgörande	Värnpliktiga klassificeras efter yrke/sysselsättning före inryckningen med tillägg av hundratalssiffran 6. Se avsnitt 1.2.

1.2 TILLÄMPNINGSANVISNINGAR FÖR UPPDELNING PÅ BEFOLKNINGSGRUPPER

(11-87) Förvärvsarbetande Den socioekonomiska indelningen är inte avsedd att spegla den omedelbara sysselsättningssituationen utan individens mer beständiga förhållande till arbetslivet. Individer som normalt är yrkesverksamma men som av något skäl för tillfället inte förvärvsarbetar bör ändå klassificeras som förvärvsarbetande. Individer som normalt inte är yrkesverksamma men som har ett tillfälligt arbete klassificeras analogt som ej förvärvsarbetande.

För att underlätta jämförelser med befolkningsstatistiken rekommenderas de förvärvsarbetande omfatta personer som förvärvsarbetar minst 16 tim/vecka.

Anställda med akademikeryrken får i yrkesförteckningen ofta koden 60 (fria yrkesutövare med akademikeryrken). De måste således föras till någon av koderna 54-56 om de på en särskild fråga angett att de är anställda.

(11-57) Anställda Anställda klassificeras på någon av grupperna 11-57 utifrån informationen om yrke och uppgift om yrkeställning. Klassificeringen görs lämpligen med hjälp av yrkesförteckningen i bilaga 4 i vilken den socioekonomiska koden finns angiven för olika yrken. I yrkesförteckningen förekommer inte koderna 34-35, 44-45, 54-55, vilket för vissa tjänstemannagrupper anger om personen har underställd personal eller ej. Lägre tjänstemän II har i kodlistan fått koden 36 (=34+35). Tjänstemän på mellannivå har koden 46 (=44+45). Högre tjänstemän har koden 56 (=54+55). Anledningen till detta är att enbart en yrkesuppgift i de flesta fall inte medger en uppdelning på personer "utan" resp "med" underställd personal. Den senare uppdelningen kräver normalt information utöver yrkesuppgiften.

(60-87) Företagare Företagare måste oftast skiljas från anställda med hjälp av en särskild fråga om personen är egen företagare eller anställd. I många fall är det nämligen inte möjligt att med enbart en yrkesuppgift skilja anställda från företagare.

Uppdelningen av företagare och lantbrukare på grupperna 76-87 görs utifrån information om antal anställda resp gårdens areal. I yrkesförteckningen har lantbrukarna koden 89 (=lantbrukare, areal ospecificerad). Företagaryrken har fått koden 79 (antal anställda okänt) i de fall yrkesuppgiften otvetydigt anger att personen är företagare, eljest någon av koderna 11-57.

Grupp 60 (fria yrkesutövare med akademikeryrken) bland företagarna erhålls med hjälp av yrkesuppgift och kodförteckning. Till grupp 60 förs företagare med akademikeryrken oavsett antal anställda.

(101-687) Ej förvärvsarbetande

(101-103) Studerande Studierna bör omfatta minst 16 tim/vecka. Studerande som förvärvsarbetar minst 16 timmar klassificeras som förvärvsarbetande.

101 Studerande på grundskolenivå
102 "- gymnasial nivå
103 "- eftergymnasial nivå

(201-287) Hemarbetande

Endast person som sköter hushåll åt make/maka, barn, förälder m fl klassificeras som hemarbetande. Personer som inte hemarbetar åt någon annan än sig själva klassificeras således inte som hemarbetande. Hemarbetande som bedriver studier i betydande omfattning (minst 16 tim/vecka) klassificeras som studerande (101-103).

De hemarbetande ges en socioekonomisk kod bestående av de två sista siffrorna i makens/makans kod med tillägg av hundratalssiffran 2. Någon uppdelning av de hemarbetande efter om maken/makan har underställd personal görs ej.

(311-387) Ålderspensionärer

Hit förs ålderspensionärer inklusive pensionärer som haft yrken i vilka man pensioneras vid 65 års ålder samt änkor/änklingar med pension, vilka ej förvärvsarbetar.

Ålderspensionärer (som inte förvärvsarbetar) klassificeras efter sitt tidigare yrke på någon av grupperna 11-87 med tillägg av hundratalssiffran 3. Någon uppdelning av ålderspensionärerna efter om de haft underställd personal görs ej. Vissa gränsfall kan uppstå och de ges socioekonomisk kod enligt nedan:

Efter pensioneringen	Före pensioneringen	
	Yrkesverksam (yy)	Hemarbetande
Arbetar inom samma yrke (yy)	yy	-
Arbetar inom annat yrke (xx)	xx	xx
Hemarbetande	3 yy	3 make/makas yrke
Arbetar ej	3 yy	3 make/makas yrke
Studerar	3 yy	3 make/makas yrke

(411-487) Förtidspensionärer

En förtidspensionär klassificeras liksom en ålderspensionär efter tidigare yrke eller om man ej tidigare förvärvsarbetat på basis av det yrke man är utbildad för (11-87) men med tillägg av hundratalssiffran 4.

(511-587) Långvarigt arbetslösa

Hit förs personer som varit arbetslösa eller utan arbete i minst sex månader. De klassificeras efter tidigare yrke, eller om man ej tidigare förvärvsarbetat på basis av det yrke man är utbildad för med tillägg av hundratalssiffran 5.

Personer som varit arbetslösa mindre än sex månader kodas som förvärvsarbetande (11-87).

(601-687) Värnpliktstjänstgörande

Dessa klassificeras i någon av grupperna 11-103 beroende på sin sysselsättning före inryckningen med tillägg eller ändring av hundratalssiffran till 6.

Vid redovisning förs normalt de värnpliktstjänstgörande samman med de förvärvsarbetande eller de studerande.

Ospecificerade

Följande koder användes:

- 79 Företagare, ospecificerat antal anställda
- 89 Lantbrukare, ospecificerad areal
- 91 I övrigt oklassificerbara anställda
- 99 I övrigt oklassificerbara förvärvsarbetande
- 109 Studerande, ospecificerad nivå
- 209 Hemarbetande med make/maka i gr 109
- 279 Hemarbetande med make/maka i gr 79
- 289 Hemarbetande med make/maka i gr 89
- 291 Hemarbetande med make/maka i gr 91
- 299 Hemarbetande, uppgift om makes/makas yrke eller eget tidigare yrke saknas
- 379 Ålderspensionär, tidigare företagare, antal anställda okänt

389 Ålderspensionär, tidigare lantbrukare, areal
okänd
391 Ålderspensionär, tidigare anställd, yrke okänt
399 Ålderspensionär, övrigt okänt
479 Förtidspensionär, tidigare företagare, antal
anställda okänt
489 Förtidspensionär, tidigare lantbrukare, areal
okänd
491 Förtidspensionär, tidigare anställd, yrke okänt
499 Förtidspensionär, övrigt okänt
579 Arbetslös, tidigare lantbrukare, areal okänd
589 Arbetslös, tidigare företagare, antal anställda
okänt
591 Arbetslös, tidigare anställd, yrke okänt
599 Arbetslös, övrigt okänt
609 Värnpliktstjänstgörande, tidigare studerande på
okänd nivå
679 Värnpliktstjänstgörande lantbrukare, areal okänd
689 Värnpliktstjänstgörande företagare, antal
anställda okänt
691 Värnpliktstjänstgörande, f d anställd, yrke
okänt
699 Värnpliktstjänstgörande, övrigt okänt
999 Övriga oklassificerbara

Tablå 1

Socioekonomisk indelning med särredovisning av förvärvsarbete och ej förvärvsarbete

Hela indelningen	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Förvärvsarbete			
ARBETARE			
11 Ej facklärd, varuprod	11	11	11+12 Ej facklärd
12 Ej facklärd, tjänstprod	12	12	21+22 Facklärd
21 Facklärd, varuprod	21	21	
22 Facklärd, tjänstprod	22	22	
TJÄNSTMÄN			
33 Lägre tjm I	33	33	33-36 Lägre tjm
34 Lägre tjm II, utan underställda	34	34+35=36	
35 Lägre tjm II, med underställda	35		
44 Tjm på mellannivå, utan underställda	44	44+45=46	44-46 Tjm på mellannivå
45 Tjm på mellannivå, med underställda	45		
54 Högre tjm, utan underställda	54	54-60 Högre tjm o fria yrkesutövare med akademiker	54-60 Högre tjm
55 Högre tjm, med underställda	55, 57	Högre tjm med underställda	
57 Ledande befattningar	(91)	(91)	(91)
(91) Oklassificerbara anställda			
FÖRETAGARE			
60 Fria yrkesutövare med akademiker	60		
76 Ensamföretagare	76	76-79 Företagare (exkl lantbrukare och akademiker)	76-89 Företagare (exkl akademiker)
77 Mindre företagare	77		
78 Större företagare	78		
(79) Ospecificerade företagare	(79)		
86 Mindre lantbrukare	86		
87 Större lantbrukare	87	86-89 Lantbrukare	
(89) Ospecificerade lantbrukare	(89)		
Ej förvärvsarbete			
STUDERANDE			
101 Grundskolenivå	101	101-109	Studerande (eller hemarbetande med studerande make/maka)
102 Gymnasial nivå	102		
103 Eftergymnasial nivå	103		
(109) Ospecificerad nivå	(109)		

Hela indelningen			Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
HEMARBETANDE 201-289. De två sista siffrorna i koden avser makens/makas kod			Redovisas normalt ej på nivå 1	201-289. Gruppsamman- slagningar efter de två sista siffrorna enl nivå 2 för för- värvsarbete och studerande	Ej facklärd (ej för- värvsarb, vars två sis- ta kodsiffror är 11-12)
	ÅLDERSPENSIONÄRER 311-389. De två sista siffrorna i koden avser tidigare yrke		"-	311-389. Gruppsamman- slagningar efter de två sista siffrorna enl ni- vå 2 för förvärvsarbe- tande	Facklärd (ej förvärvs- arb vars två sista kod- siffror är 21-22)
	FÖRTIDSPENSIONÄRER 411-489. De två sista siffrorna avser tidigare yrke		"-	411-489. Gruppsamman- slagningar efter de två sista siffrorna enl ni- vå 2 för förvärvsarbe- tande	Lägre tjm (ej förvärvs- arb vars två sista kod- siffror är 33-36)
LÅNGVARIGT ARBETSLÖSA 511-589. De två sista siffrorna avser tidigare yrke			"-	511-589. Gruppsamman- slagningar efter de två sista siffrorna enl ni- vå 2 för förvärvsarbe- tande	Tjm på mellannivå (ej förvärvsarb vars två sista kodsiffror är 44- 46)
			"-		Högre tjm o fria yrkes- utövare och akademiker- yrken (ej förvärvsar- betande vars två sista kodsiffror är 54-60)
VÄRNPLIKTSTJÄNSTGÖRANDE 601-689. De två sista siffrorna avser tidigare yrke/sysselsätt- ning			Förs till grup- perna 011-109 (dvs grupperna för förvärvs- arbetande eller studerande)		Företagare exkl aka- demikeryrken (ej för- värvsarb vars två sis- ta kodsiffror är 76- 89)
				till grupp 011-109	till grupp 011-109

Ej förvärvsarbete
- efter eget tidigare
eller makes/makas
yrke. Se not nedan

Not. På nivå 3 slås grupperna 101-589 av ej förvärvsarbete ihop med ledning av enbart kodens två sista siffror. Bortsett från stude-
randegruppen erhålls på nivå 3 samma antal grupper bland ej förvärvsarbete som bland de förvärvsarbete. Grupperna har också samma
beteckningar. Det finns således två grupper "ej facklärd", en för förvärvsarbete och en för ej förvärvsarbete. I den senare
ingår hemarbetande, ålders- och förtidspensionärer samt långvarigt arbetslösa vars två sista kodsiffror är 11-12. På liknande sätt
bildas grupperna facklärd, lägre tjänstemän etc bland de ej förvärvsarbete.

Tablå 2 REDOVISNINGSGRUPPER VID SOCIOEKONOMISK KLASSIFICERING AV HUSHÅLL SAMT VID KLASSIFICERING AV INDIVIDER UTAN SÄRREDOVISNING AV EJ FÖRVÄRVS-ARBETANDE

Hela indelningen			Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
ARBETARE					
11	Ej facklärd, varuprod		11	11	11-12 Ej facklärd
12	Ej facklärd, tjänsteprod		12	12	
21	Facklärd, varuprod		21	21	21-22 Facklärd
22	Facklärd, tjänsteprod		22	22	
TJÄNSTEMÄN					
33	Lägre tjänstemän I		33	33	33-36 Lägre tjm
34-35	Lägre tjänstemän II (=36)		34-36	34-36	
44-45	Tjänstemän på mellannivå (=46)		44-46	44-46	44-46 Tjm på mellannivå
54-55	Högre tjänstemän (=56)		54-60	54-60 Högre tjm o fria yrkesutövare med akademikeryrken	54-60 Högre tjm
57	Ledande befattningar				
FÖRETAGARE					
60	Fria yrkesutövare med akademikeryrken		60		
76	Ensamföretagare		76		
77	Mindre företagare		77		
78	Större företagare		78		
(79)	Företagare, espec antal anställda)		(79)		
86	Mindre lantbrukare		86		
87	Större lantbrukare		87		
(89)	Lantbrukare, espec areal)		(89)		
STUDERANDE					
101	Grundskolenivå		101+201		
102	Gymnasial nivå		102+202		
103	Eftergymnasial nivå		103+203		
(109)	Ospecificerad nivå		(109+209)		
Oklassificerbara (två sista kodsiffrorna 91-99)					
				101-209 Studerande	101-209 Studerande
					76-89 Företagare (exkl akademikeryrken)
					86-89 Lantbrukare
					76-79 Företagare (exkl lantbrukare och akademikeryrken)

2 OLIKA VERSIONER AV DEN SOCIOEKONOMISKA INDELNINGEN FÖR SKILDA ANALYSBEHOV

2.1 INDIVIDKLASSIFICERINGAR

2.1.1 Med särredovisning av förvärvsarbetande resp ej förvärvsarbetande

Beroende på den frågeställning som skall belysas kan det finnas skäl att välja mellan olika redovisningsformer för SEI. I de fall man t ex skall studera sambandet mellan socioekonomisk grupp och den individuella inkomsten eller utbildningsnivån kan det vara önskvärt att skilja mellan förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande. I sådana fall användes indelningen i den form som presenteras i tablå 1 där också de olika reduceringsstegen (nivåerna) anges. Reduceringsstegen för de förvärvsarbetande resp de ej förvärvsarbetande kan kombineras fritt efter vad man finner optimalt för den enskilda undersökningen.

2.1.2 Utan särredovisning av ej förvärvsarbetande

I andra fall t ex vid redovisning av partisympatier kan det vara önskvärt att inte särredovisa de ej förvärvsarbetande utan i stället föra samman hemarbetande, ålderspensionärer, förtidspensionärer och långvarigt arbetslösa med de förvärvsarbetande med hjälp av uppgifterna om make/makas yrke resp eget tidigare yrke. I denna version uppdelas således grupperna utan avseende på hundratalssiffran och indelningen och dess reduceringssteg antar den form som visas i tablå 2.

2.1.3 Individen karaktäriserad av hushållet

I återigen andra fall, t ex vid undersökningar av ungdomars studieintresse eller studiegång, kan det vara önskvärt med en uppgift om vilken socioekonomisk grupp som föräldrahushållet tillhör. Indelningen är då fortfarande en individklassificering, dvs hushållets socioekonomiska kod betraktas som en egenskap hos individen och redovisningen avser individen, inte hushållet. Hur en sådan socioekonomisk klassificering av hushåll görs och vilka klasser den innehåller framgår av avsnitt 2.2 och tablå 2.

2.2 HUSHÅLLSKLASSIFICERING

2.2.1 Hushållstyp

Definition

Hushållet¹ består av ensamstående vuxna plus eventuella barn eller makar/samboende plus eventuella barn, som delar bostad

2.2.2 Den socioekonomiska klassificeringen av hushållet

- Hushållet ges samma socioekonomiska kod som en av de vuxna i hushållet.

- Hushåll med vuxna barn² ges samma socioekonomiska kod som någon av föräldrarna under förutsättning att barnet/barnen bor hos föräldrarna³.

a) Endast en vuxen i hushållet. Hushållet får en socioekonomisk kod som är identisk med de två sista siffrorna i den vuxne individens kod enligt 1.1-2.

b) Flera vuxna i hushållet

Vilken av personernas socioekonomiska kod som blir hushållets kod anges i tablå 3 innehållande möjliga sysselsättningskombinationer för person 1 och 2. I de celler som markerats med P1 skall de två sista siffrorna i den socioekonomiska koden för person 1 utgöra hushållets socioekonomiska kod (enligt 1.1-2). I celler markerade med P2 blir följaktligen hushållets kod identisk med de två sista siffrorna i person 2:s kod.

I de resterande fallen fastställs hushållets kod med hjälp av nedanstående dominansordning⁴ för de socioekonomiska grupperna. Koderna avser de två sista siffrorna i de individuella koderna. Om de individuella koderna är olika väljs den av koderna som står först i nedanstående listning av grupperna.

Dominansordning

57	Ledande befattningar
60	Fria yrkesutövare med akademikeryrken
54-55 (=56)	Högre tjänstemän
87	Större lantbrukare
86	Mindre lantbrukare
78	Större företagare
77	Mindre företagare
76	Ensamföretagare
44-45 (=46)	Tjänstemän på mellannivå
34-35 (=36)	Lägre tjänstemän II
21	Facklärda arbetare, varuproducerande
22	Facklärda arbetare, tjänsteproducerande
33	Lägre tjänstemän I
11	Ej facklärda arbetare, varuproducerande
12	Ej facklärda arbetare, tjänsteproducerande
03	Studerande på eftergymnasial nivå
02	Studerande på gymnasial nivå
01	Studerande på grundskolenivå

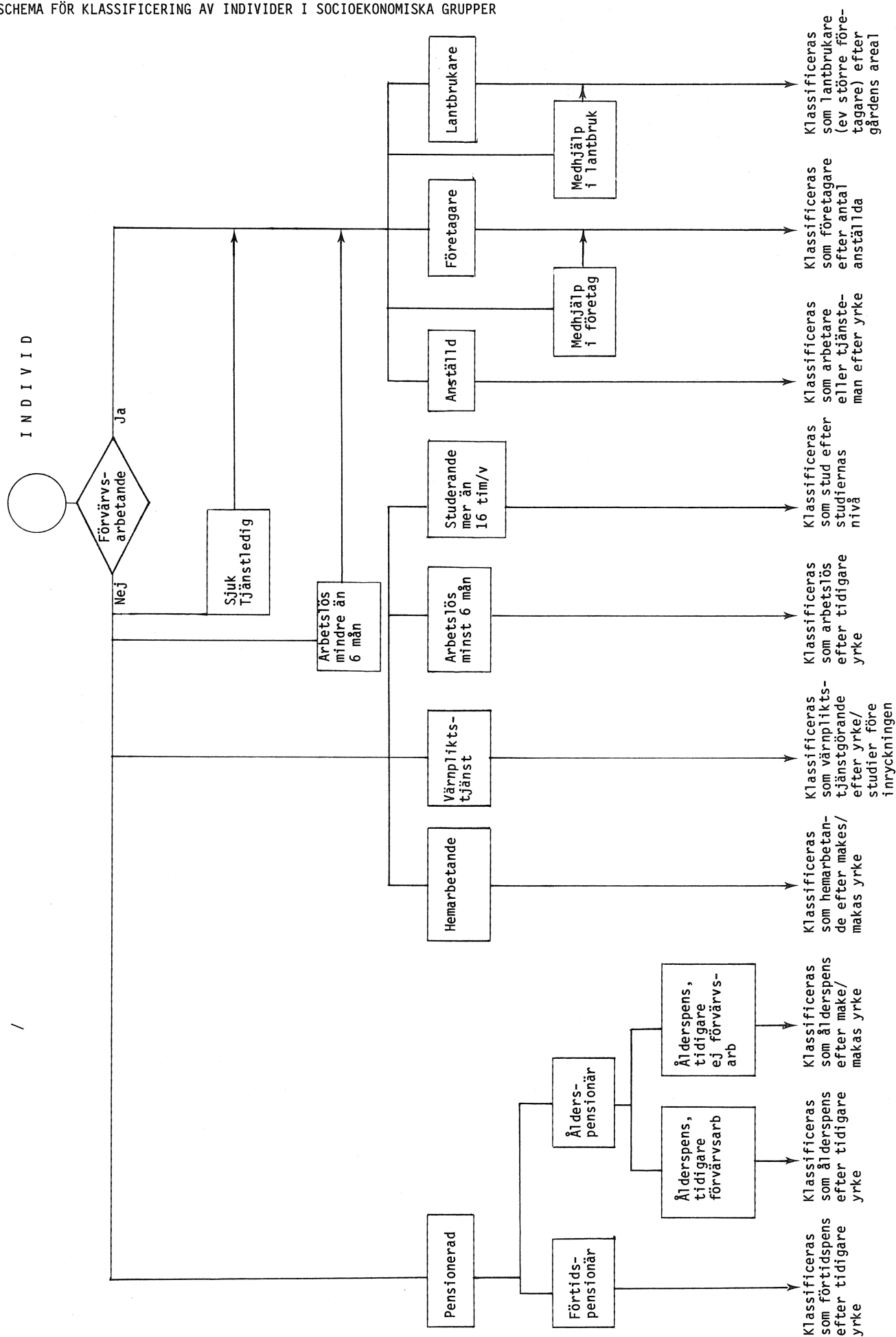
1) Huruvida man bör använda sig av ett bostadshushåll, kosthushåll eller familjehushåll och hur exempelvis bostadshushållet i detalj skall avgränsas måste i sista hand avgöras med tanke på vad som är relevant för den enskilda undersökningens syfte. Här har familjehushållet angivits som ett exempel.

2) Några gränsdragningar mellan vuxna och barn utifrån något ålderskriterium görs inte. Barn är en person som uppfyller samtliga nedanstående villkor:

- bor hos föräldrar/förälder
- ej har egna barn
- ej är gift eller samboende

3) Om information om vem som är bostadsinnehavare saknas betraktas pensionerade föräldrar som sammanbor med förvärvsarbetande barn vara boende hos barnen och de utgör ett separat hushåll skilt från barnen. För ytterligare detaljer angående hushållsindelningen, se bilaga 2.

4) Se Erikson, R; Om socioekonomiska indelningar av hushåll. Överväganden och ett förslag, Statistisk Tidskrift, 1981:1.

Frågor för socioekonomisk klassificering av individer och hushåll

Behov av data:

För en fullständig klassificering av förvärvsarbetande personer krävs följande uppgifter:

- uppgift om yrke/sysselsättning (helst kompletterad med beskrivning av individens huvudsakliga arbetsuppgifter)
- för anställda uppgifter om individen har underställd personal eller ej
- yrkesställning dvs är personen anställd eller har personen eget företag (inkl är medhjälpare i familjemedlems företag)
- uppgift om företagets storlek för egna företagare. För lantbrukare uppgift om areal och för övriga företagare uppgift om antal anställda
- normalt antal arbetstimmar per vecka
- vid hushållsklassificering krävs dessutom några frågor om hushållets sammansättning (frågorna 10-11).

Förslag till frågeformulär presenteras i bilaga 1.

4 INDELNINGENS KVALITET M M

Vid val av klassificeringssystem kan följande tre huvudfrågor resas:

- Hur adekvata är de för indelningen uppställda kriterierna?
- Vilken precision har kodlistan? Är yrkena i kodlistan korrekt klassificerade?
- Hur tillförlitlig är mätningen? I vilken utsträckning klassificeras individen lika vid upprepade mätningar?

4.1 KRITERIERNA

Den första frågan kan aldrig slutgiltigt besvaras. Utvärderingen¹ av en tidigare version av SEI visade dock att det ofta föreligger stora skillnader mellan de olika kategorierna med avseende på grundläggande förhållanden såsom inkomst och arbetsvillkor. Ändå kvarstår en betydande variation inom de olika kategorierna. SEI står sig emellertid väl i jämförelse med andra jämförbara indelningar.

4.2 KODLISTAN

Det andra problemet kan däremot åtminstone i teorin ges en fullständig belysning och det förefaller i princip möjligt att åstadkomma en helt korrekt kodlista. I praktiken hamnar man emellertid en bra bit från detta idealtillstånd. Främst beror detta på att många yrkesbeteckningar täcker en ganska mångskiftande verklighet. Yrkeslistan måste avse de yrkesuppgifter som människor faktiskt uppgår i intervjuer eller postenkäter, och de yrkena kan i många fall omfatta befattningar som faller i flera olika SEI-kategorier. Dessutom kan det förekomma yrken som är felklassificerade, även om yrket är relativt väldefinierat. Det kan särskilt gälla udda och mer okända yrken. Ett betydande arbete har dock lagts ner på att begränsa antalet sådana fel.

Yrkeslistan för SEI omfattade ursprungligen ca 2 000 yrken, vilka representerade faktiskt erhållna yrkesuppgifter i låginkomstutredningens levnadsnivåundersökning. Kodlistan har därefter kompletterats med ytterligare ca 1 000 relativt frekventa yrkesuppgifter från folk- och bostadsräkningarnas yrkesregister. Enligt gjorda erfarenheter täcker den här presenterade kodlistan med dess ca 3 000 yrken en mycket hög andel av de yrkesuppgifter som lämnas av ett representativt urval av den svenska befolkningen. I samband med att socioekonomisk klassificering gjorts i 1980 års folk- och bostadsräkning (FoB) har en än mer omfattande kodlista innehållande ca 12 000 yrken tagits fram. I den kodlistan finns för varje yrke även en tresiffrig yrkeskod angiven. Den senare koden bygger på Nordisk yrkesklassificering (NYK) och International Standard Classification of Occupations (ISCO).

4.3 TILLFÖRLITLIGHET

Hur korrekt ett material är kodat kan i princip beräknas. Felfrihet kan dock aldrig uppnås i praktiken. Tillförlitligheten i klassificeringen beror på en rad faktorer; kvaliteten på de uppgifter som skall kodas, informationsrikedomen i materialet, kodningsinstrumentets omfattning, kodarnas utbildning etc.

Vid utvärderingen av den tidigare versionen av SEI erhöles vid två skilda mätningar i partisynpatiundersökningarna cirka tio procent felklassificeringar. Ungefär hälften av felen härrörde från variation i svaren från intervjupersonerna och den återstående hälften från variation i kodning av likvärdiga uppgifter. De flesta felen innebar att yrken fördes till en närliggande kategori, varför felen hade en obetydlig effekt på den studerade undersökningsvariabeln (partisynpati). Tillförlitligheten vid socioekonomisk klassificering enligt den här presenterade indelningen förefaller vara minst lika hög som för liknande indelningar i utländska undersökningar.

1) Socioekonomisk indelning - utvärdering, översyn och komplettering av 1974 års förslag, SCB, 1980.

En realistisk målsättning vid yrkeskodning kan inte vara att resultatet skall vara felfritt. Det är ett mål som är omöjligt att uppnå för nästan alla variabler. Målsättningen bör vara att arbeta med hög tillförlitlighet i mätning och kodning samt att skaffa sig kunskap om hur hög denna tillförlitlighet är. Tills vidare kan man som närmevärde anta att tillförlitligheten vid SEI-kodning ligger kring nittio procent rätt klassificerade på nivå 1. Huvuddelen av felen hamnar i kategorier nära den rätta. Detta närmevärde bör dock underskatta tillförlitligheten vid SEI-klassificering beroende på att den här presenterade kodlistan är avsevärt mer omfattande än den som förelåg vid utvärderingen. Dessutom har den uppdelning inom arbetaryrkerna som i den förra versionen av SEI gav upphov till flest fel tagits bort.

4.4 ANVÄNDARNAS ERFARENHETER. KODBARHET OCH FRÅGETEKNIK

Användare av SEI inom och utom SCB har funnit att indelningen och kodlistan fungerat väl. Andelen svårkodade fall har rapporterats vara liten. De samlade erfarenheterna tyder på att det är fullt möjligt att SEI-koda befintliga yrkesuppgifter även om de insamlats utan tanke på socioekonomisk klassificering. Kvaliteten blir dock klart högre om man vid uppgiftsinsamlingen använder sig av de frågor som formulerats för att ge detaljerad information om yrkestitel/befattning/tjänsteställning (se bilaga 1).

Gjorda jämförelser mellan olika undersökningar tyder på att insamlingsmetod och frågeteknik har en mycket begränsad effekt på de erhållna gruppstorlekarna, åtminstone på de redovisningsnivåer som ofta användes. För en fullständig redovisning med alla indelningens grupper krävs stora urval samt den mer omfattande frågeteknik som presenteras i bilaga 1. I de fall man endast har tillgång till yrkesuppgifter kan t ex inte en helt korrekt uppdelning på anställda och företagare göras.

4.5 HUSHÅLLSINDELNINGEN

Den socioekonomiska klassificeringen av hushåll har utarbetats senare än individindelningen. Hushållsindelningens kvalitet har därför ännu inte studerats och utvärderats. Eftersom principerna för hushållsklassificeringen bygger på enbart individuppgifter insamlade på samma sätt som för individklassificering bör i praktiken klassificeringsfelet i hushålls- och individindelningarna vara av ungefär samma omfattning.

4.6 SYNUNKTER PÅ INDELNING OCH YRKESFÖRTECKNING

I en så omfattande yrkesförteckning som den som presenteras i bil 3 och 4 kan felaktigheter och tveksamheter förekomma, i synnerhet om det rör sig om mindre vanliga yrken. För att kodlistan successivt skall kunna förbättras är det värdefullt om SCB informeras om eventuella brister och tveksamheter i kodlistan. Det är också värdefullt om SCB får kunskap om nya yrken som kan behöva tas med i listan.

En del använda yrkesbeteckningar är tyvärr av mycket allmän karaktär, t ex fabriksarbetare, innehållande yrken på klart skilda kvalifikationsnivåer. Genom anvisningar vid datainsamlingen bör sådana yrkesbeteckningar undvikas. Trots allt förekommer i praktiken sådana beteckningar. De har därför tagits med i yrkesförteckningen och då givits en kod som bedömts som genomsnittligt mest korrekt för yrkesbeteckningen eller rättare - korrekt för dem som använder sig av en mer allmän och vag yrkesbeteckning.

En socioekonomisk indelning är, liksom andra indelningar och begrepp i statistiken, inte något som kan betraktas som givet en gång för alla. Indelningen kan behöva anpassas till den föränderliga verklighet som den avser att avspegla och till olika analys- och beskrivningsbehov för vilka den används. SCB är därför intresserad av synpunkter på indelningen och erfarenheter av dess användning som underlag för framtida revideringar. Inte minst gäller detta hushållsindelningen som för närvarande endast prövats i ringa utsträckning.

5 TIDIGARE VERSION AV DEN SOCIOEKONOMISKA INDELNINGEN

Det första förslaget till socioekonomisk indelning (SEI) presenterades 1974. De förändringar av indelningen som gjorts efter 1974 är relativt marginella och består huvudsakligen av sammanslagningar och uppdelningar av grupper i det ursprungliga systemet.

Revideringen av den ursprungligen föreslagna indelningen kan summeras så här:

a) De fyra arbetargrupperna har slagits ihop till två vilka i sin tur delats upp efter ett nytt kriterium - varu- eller tjänsteproduktion.

b) Flera av tjänstemannagrupperna har i systemets mest detaljerade versioner nu undergrupperna utan resp med underställd personal.

c) Arbetsledare i offentlig tjänst samt musiker ingår nu i tjänstemannagruppen.

d) Högre tjänstemän (grupp 54-55 (56)) definieras nu såsom yrken med krav på minst sex års utbildning efter grundskolan mot fem år enligt den förra versionen.

Med undantag för förändringarna enligt c) och d) ovan är tidigare och nuvarande version av indelningen jämförbara då nedanstående klassammanslagningar görs.

<u>Nuvarande version</u>	<u>Tidigare version (1974 års förslag, överarbetat 1975)</u>
--------------------------	--

<u>Arbetare</u>	<u>Produktions- och distributionsanställda</u>
-----------------	--

11-12 Ej facklärd	01-02 Ej facklärd
21-22 Facklärd	03-04 Facklärd

<u>Tjänstemän</u>	<u>Kontorsanställda, tekniker m fl</u>
-------------------	--

33 Lägre tjänstemän I	05-06 Vaktmästare, kontorister m fl
34-35 Lägre tjänstemän II	07 Assistenten m fl
44-45 Tjänstemän på mellannivå	08 Ingenjörer m fl
54-55 Högre tjänstemän	09 Specialister m fl
57 Ledande befattningar	10 Ledande befattningar

<u>Företagare</u>	<u>Företagare</u>
-------------------	-------------------

60 Fria yrkesutövare med akademiker yrken	16 Fria yrkesutövare med akademiker yrken
76 Ensamföretagare	13 Ensamföretagare
77 Mindre företagare	14 Mindre företagare
78 Större företagare	15 Större företagare
79 Ospecificerade företagare	41 Ospecificerade företagare
86 Mindre lantbrukare	11 Mindre lantbrukare
87 Större lantbrukare	12 Större lantbrukare
89 Ospecificerade lantbrukare	31 Ospecificerade lantbrukare

<u>STUDERANDE</u>	<u>STUDERANDE</u>
-------------------	-------------------

101 Grundskolenivå	17 Grundskolenivå
102 Gymnasial nivå	18 Gymnasial nivå
103 Eftergymnasial nivå	19 Eftergymnasial nivå
109 Ospecificerad nivå	51 Ospecificerad nivå

6 ALLMÄNT OM SEI OCH TIDIGARE INDELNINGAR

6.1 HISTORIK

I svensk statistik användes under första hälften av 1900-talet olika klassindelningar eller socioekonomiska indelningar. I folkräkningarna användes en indelning i socialklasser och i valstatistiken en indelning i socialgrupper.

Den socialklassindelning som användes i folkräkningarna byggde på en grundläggande uppdelning av de yrkesverksamma och deras familjer i företagare, förvaltningspersonal och arbetarpersonal¹.

Den oftare använda socialgrupperingen som utnyttjades i valstatistiken delade i ett första steg upp befolkningen efter yrket i tre huvudgrupper, efterhand välkända som socialgrupperna I, II och III. När indelningen skapades 1911 kallades de "den högre klassen", "medelklassen" och "kroppsarbetarnas klass". Socialgrupp I bestod av större företagare och högre tjänstemän, socialgrupp II av lägre tjänstemän och mindre företagare medan socialgrupp III bestod av arbetare i offentlig och privat tjänst. Kriterierna för hur olika yrken fördes till den ena eller andra socialgruppen var dock oklara och kodningspersonalen skulle beakta "att huvudvikten inte alltid ligger på personens ställning inom yrket utan mera på att personen kommer att tillhöra det befolkningslager, han socialt sett kan anses tillhöra"². De olika socialgrupperna delades upp i olika yrkesgrupper. Bland annat särskilde man företagare från anställda, jordbrukare från övriga företagare, offentligt anställda från privat anställda och förmän från andra tjänstemän. I många tillämpningar skilde man emellertid bara mellan de tre huvudgrupperna. En variant av socialgrupperingen användes i den s k levnadsnivåundersökningen, som gjordes på uppdrag av den statliga låginkomstutredningen 1968. Där gjordes en uppdelning av den vuxna befolkningen som i tabell 6.1³.

1) Se t ex SOS: Folkräkningen 1945, XI, sid 269-283 eller SOS: Folkräkningen 1945, 11:3, sid 42.

2) Citerat efter en kodningsinstruktion från 1950-talet.

3) Johansson, S.: Om levnadsnivåundersökningen, Stockholm: Allmänna förlaget 1970, sid 88.

Tabell 6.1 BEFOLKNINGEN 15-75 ÅR 1968 FÖRDELAD PÅ SOCIAL- OCH YRKESGRUPPER

	Antal i be- folkningen	Procent av befolk- ningen
SOCIALGRUPP I		
Företagare, företagsledande tjänstemän och fria yrken	138 000	2,3
Högre tjänstemän i den offentliga sektorn	118 000	2,0
Hemmafruar	97 000	1,6
Universitetsstuderande	74 000	1,3
Pensionärer utan förvärvsarbete	37 000	0,6
Socialgrupp I, alla	464 000	7,8
SOCIALGRUPP II		
Bönder och medhjälpande hustrur	185 000	3,1
Småföretagare och medhjälpande hustrur	259 000	4,4
Förmanspersonal	138 000	2,3
Tekniker och kontorspersonal	491 000	8,3
Lägre tjänstemän i den offentliga sektorn	361 000	6,1
Hemmafruar	312 000	5,3
Gymnasiestuderande och motsvarande	156 000	2,6
Pensionärer utan förvärvsarbete	154 000	2,6
Socialgrupp II, alla	2 056 000	34,7
SOCIALGRUPP III		
Småbrukare, fiskare, skogsarbetare	166 000	2,9
Arbetare i privata företag	1 143 000	19,3
Biträdespersonal i den privata sektorn	248 000	4,2
Arbetare och biträdespersonal i den offentliga sektorn	441 000	7,4
Oanställda	94 000	1,6
Invalidiserade	81 000	1,4
Hemmafruar	552 000	9,3
Övr studerandekategorier	246 000	4,2
Pensionärer utan förvärvsarbete	431 000	7,3
Socialgrupp III, alla	3 402 000	57,5
Hela befolkningen 15-75 år	5 920 000	100,0

I förslaget till socioekonomisk indelning från 1974 delades den förvärvsarbetsbete b e f o l k n i n g e n i n i 16 grupper¹. Befolkningen i sin helhet delades in i förvärvsarbetsbete, hemarbetsbete, pensionärer, studerande och några övrigkategorier. Även i detta förslag särskiljs företagare från anställda och de anställda delas upp i arbetare (vilka har yrken där man normalt organiseras inom LO) och tjänstemän. (Arbetare och tjänstemän benämndes i det förslaget "produktions- och distributionsanställda" respektive "kontorsanställda, tekniker m fl".) De anställda delades dessutom upp i ett antal kategorier efter hur många utbildningsår efter grundskolan som normalt krävdes i yrket. I tabell 6.2 redovisas den förvärvsarbetsbete b e f o l k n i n g e n s fördelning över de sexton yrkeskategorier².

Tabell 6.2 DEN FÖRVÄRVSARBETANDE BEFOLKNINGEN 16-74 ÅR 1975/76
EFTER SOCIOEKONOMISK GRUPP

Socioekonomisk grupp	Antal i be- folkningen	Procent
1 Biträdespersonal	605 000	15,5
2 Icke facklärd	805 000	20,6
3 Facklärd	604 000	15,4
4 Spec facklärd	45 000	1,1
S:a Prod- o distr.anställda	2 059 000	52,6
5 Vaktmästare m fl	38 000	1,0
6 Kontorister m fl	272 000	6,9
7 Assistenten m fl	300 000	7,7
8 Ingenjörer m fl	500 000	12,8
9 Specialister	293 000	7,5
10 Ledande befattningar	21 000	0,5
S:a Kontorsanställda, tekniker m fl	1 424 000	36,4
11 Lantbrukare, mindre	66 000	1,7
12 Lantbrukare, större	76 000	1,9
S:a Lantbrukare	142 000	3,6
13 Ensamföretagare	136 000	3,5
14 Företagare, mindre	89 000	2,3
15 Företagare, större	49 000	1,3
16 Fria yrkesutövare med akademikeryrken	15 000	0,4
S:a Företagare	289 000	7,4
S:a	3 914 000	100,0

1) I ursprungsförslaget var det 15 grupper, men i en mindre revidering 1975 skildes fria yrkesutövare ut som en särskild kategori.

2) Socioekonomisk indelning- utvärdering, översyn och komplettering av 1974 års förslag, bilagor, 1980, SCB.

6.2 INTERNATIONELL UTBLICK

Någon internationellt etablerad standard för socioekonomisk indelning finns inte. FNs statistiska kontor och den europeiska statistikerkonferensen har utfärdat vissa rekommendationer, men dessa har haft dålig genomslagskraft. Många länder har emellertid något system för socioekonomisk gruppering. Vanligtvis bygger det på att olika yrken förs till ett antal kategorier i enlighet med vissa kriterier. I några fall poängsätts yrkesutövarna efter vissa principer.

I den sociologiska forskningen har man ofta använt en prestigeindelning av yrket; särskilt i USA har detta varit en vanlig klassificeringsprincip. Därvid har man låtit en bedömningsgrupp ta ställning till prestige för ett urval yrken. Med hjälp av resultaten av bedömningen har sedan yrkena tilldelats en prestige-poäng. I forskningen har man emellertid också använt indelningar närbesläktade med SEI, där man delat in yrken i klasser eller grupper efter ett antal kriterier.

På grund av den stora heterogeniteten mellan olika nationella indelningar skulle det föra mycket långt att bestämma jämförbarheten mellan SEI och dessa olika indelningar. Generellt kan sägas att en viss, men ganska begränsad, jämförbarhet råder mellan SEI och flertalet av de olika indelningarna som används i den offentliga statistikproduktionen i olika länder. Om emellertid SEI kombineras med NYK (Nordisk yrkesklassificering) eller någon annan indelning baserad på ISCO (International Standard Classification of Occupations) blir möjligheterna att skapa jämförbara kategorier mycket stora. Jämförbarheten mellan SEI och många i den sociologiska forskningen använda indelningar förefaller god. Däremot kan SEI knappast användas för en jämförelse med prestigegraderingar av yrken.

6.3 MOTIVERINGAR FÖR INDELNINGEN

Liksom i tidigare svensk statistik använda indelningar av detta slag görs klassificeringen med hjälp av yrkesuppgifter. Indelningen är ett försök att i varje kategori samla yrken där innehavarna befinner sig i likartade situationer i arbetet och på arbetsmarknaden. I den mån man lyckas med detta syfte, blir systemet lämpat för att studera välfärdsfördelning, livschanser och differentiellt beteende, vilket är en central motivering för en socioekonomisk indelning. Det skulle också innebära att indelningen kan fungera som en generell miljöindikator, som sammanfattar variationer i omgivningsförhållandena, och som därmed kan användas i olika undersökningar antingen som en huvudfaktor eller för att eliminera variationer som är irrelevanta för den aktuella frågeställningen. Man kan dock räkna med att indelningen endast fångar mer grundläggande skillnader mellan olika sociala miljöer.

Det är i detta perspektiv de olika indelningsprinciper som SEI bygger på skall ses. Att skilja mellan företagare och anställda är ett återkommande element i alla socioekonomiska indelningar. Det förefaller också väl motiverat bland annat på grund av den skillnad i kontroll över den egna arbetssituationen som råder mellan dessa grupper.

Att skilja mellan arbetare och tjänstemän är också klassiskt. Angående denna uppdelning har synpunkten framförts att skillnaden mellan grupperna minskat över tiden och att den kan förväntas minska än mer varför uppdelningen nu är irrelevant. Snarare syns emellertid denna ståndpunkt göra det väl så väsentligt att bibehålla uppdelningen. Därmed kan man följa utvecklingen för att se om och på vad sätt en sådan minskning sker.

Både för arbetaryrkena och för tjänstemannayrkena görs en uppdelning efter antalet utbildningsår som normalt nu krävs för olika yrken. Avsikten med denna uppdelning är att kunna fånga skillnader i arbetssituation och i den avkastning av arbetet som varierande kvalifikationer ger. Dessutom kan den förväntade kvalifikationsnivån, främst för tjänstemannayrkena, antas fånga den plats i organisationshierarkin, som yrket tenderar ha. För att få ett bättre mått på detta har för de flesta tjänstemannagrupperna en uppdelning gjorts efter om utövarna har arbetsledande uppgifter eller ej.

I detta sammanhang bör nämnas att arbetsledare i offentlig tjänst, vilka normalt organiseras inom LO och enligt detta kriterium således borde förts till arbetarkategorierna, ändå förts till tjänstemannagrupperna. Skälet till detta är tvåfaldigt. Deras arbetsuppgifter och arbetssituation kan antas mer likna deras privatanställda kollegors än

deras underställas, vilket skulle tala för åtgärden. Dessutom ökar man på detta sätt jämförbarheten mellan SEI och den gamla socialgrupperingen, vilket är önskvärt för att förbättra möjligheterna för tidsjämförelser.

Bland arbetarna har i stället gjorts en uppdelning efter om de sysslar med varuproduktion eller med tjänsteproduktion. Härmed får man möjlighet att skilja ut vad som skulle kunna kallas arbetarklassens kärna från mer perifera delar av samma klass. Dessutom ökar möjligheterna att studera skillnader mellan män och kvinnor vad gäller arbetsmarknad och arbetsförhållanden, eftersom uppdelningen, åtminstone fram till 1980, har varit ganska starkt kopplad till kön.

Bland företagare skiljs i indelningen mellan jordbrukare och övriga företagare. Detta motiveras både med den avsevärda skillnaden i arbetssituation som råder mellan dessa två grupper, men också med jämförbarheten med tidigare indelningar. Bland båda dessa grupper görs uppdelningar efter företagets storlek. Skälet är åter att avsevärda skillnader i arbetssituationen, liksom avkastningen av arbetet, kan förväntas föreligga. Särskilt företagare (andra än jordbrukare) utan anställda kan antas vara en något avvikande grupp i sammanhanget. I denna grupp kan man bland annat förvänta sig att finna många utövare som växlar mellan att vara företagare och anställd facklärare arbetare.

Bland företagarna har de fria yrkesutövarna med akademikeryrken skiljts ut särskilt. Skälet är att deras arbetssituation och avkastning av arbetet inte bestäms så mycket av företagets storlek som av deras egna kvalifikationer. Återigen underlättar också åtgärden möjligheterna till jämförelser med den gamla socialgrupperingen.

Exempel på frågeformulär

Frågor för socioekonomisk klassificering av individer och hushåll
(Exempel på frågeformulering för postenkät)

Fråga 1 Vad gjorde Du förra veckan? Kryssa för det eller de alternativ som gällde för Dig. Giftn/sammanboende kryssar även i för make/maka/samboende.

Jag
själv

Make/
maka/
samboende

☐	☐	Anställd
☐	☐	Tjänstledig (inklusive "barnledig", sjukskriven och ledig för studier)
☐	☐	Skötte eget lantbruk
☐	☐	Skötte eget företag
☐	☐	Studerade
☐	☐	Arbetslös, permitterad eller väntade på arbete
☐	☐	Arbetslös sedan mer än ett halvt år
☐	☐	Hjälpte till i familjemedlems lantbruk
☐	☐	Hjälpte till i familjemedlems företag
☐	☐	Förtidspensionerad
☐	☐	Ålders- eller tjänstepensionerad
☐	☐	Skötte hushållet
☐	☐	Gjorde militärtjänst
☐	☐	Sjukskriven
☐	☐	Annat. Ange vad _____

Fråga 2 Vilket av alternativen i FRÅGA 1 är normalt Din huvudsakliga sysselsättning? Sätt en ring kring rutan för denna. Giftn/sammanboende ringar även in för makes/makas/samboendes huvudsysselstättning.

Fråga 3 Vilket är Ditt yrke/Din befattning? Förvärvsarbetar Du inte nu ska Du ange yrke/sysselsättning som Du tidigare huvudsakligen haft.

Undvik allmänna yrkesbeteckningar såsom varvsarbetare, lärare, tjänsteman, byggnadsarbetare, posttjänsteman m fl. Skriv utförligare t ex fartygsplåtslagare, högstadielärare, kontorist, byggnadssnickare respektive 1:e postiljon.

Beskriv kortfattat Dina arbetsuppgifter!

☐ Har aldrig förvärvsarbetat

BESVARAS AV GIFTA/SAMBOENDE

Fråga 4 Vilket är Din make/maka/samboendes yrke eller befattning? Förvärvsarbetar han/hon inte nu ska Du ange yrke/sysselsättning som han/hon tidigare huvudsakligen haft.

Undvik allmänna yrkesbeteckningar såsom varvsarbetare, lärare, tjänsteman, byggnadsarbetare, posttjänsteman m fl. Skriv utförligare t ex fartygsplåtslagare, högstadielärare, kontorister, byggnadssnickare respektive 1:e postiljon.

Beskriv kortfattat hans/hennes arbetsuppgifter!

☐ Har aldrig förvärvsarbetat

BESVARAS AV FÖRVÄRVARSARBETANDE

Fråga 5 Är någon personal direkt underställd Dig?

☐ Ja

☐ Nej

BESVARAS AV LANTBRUKARHUSHÅLL (GÄLLER ÄVEN FÖRE DETTA LANTBRUKARHUSHÅLL)

Fråga 6 Ange lantbrukets storlek (2 tunnland = 1 hektar)

Hektar åkerjord -----

Hektar skog -----

BESVARAS AV FÖRETAGARHUSHÅLL (GÄLLER ÄVEN FÖRE DETTA FÖRETAGARHUSHÅLL)

Fråga 7 Ange företagets storlek

Antal anställda.....

BESVARAS AV STUDERANDE

Fråga 8 På vilken nivå studerar Du?

☐ Grundskolenivå

☐ Gymnasial nivå

☐ Eftergymnasial nivå

☐ Annat. Beskriv! _____

BESVARAS AV DEM SOM HAR MAKE/MAKA/SAMBOENDE SOM STUDERAR

Fråga 9 På vilken nivå studerar han/hon?

☐ Grundskolenivå

☐ Gymnasial nivå

☐ Eftergymnasial nivå

☐ Annat. Beskriv! _____

[FÖR FULLSTÄNDIG HUSHÅLLSKLASSIFICERING KRÄVS DESSUTOM FÖLJANDE FRÅGOR]

NEDANSTÅENDE FRÅGOR STÄLLES EJ TILL GIFTA/SAMMANBOENDE.

Fråga 10 Har Du egna barn boende hos Dig?

☐ Ja → SLUT PÅ FRÅGORNA

☐ Nej

Fråga 11 Bor Du hos Dina föräldrar?

☐ Ja

☐ Nej → SLUT PÅ FRÅGORNA

☐ Annat svar. Ange vad _____

Önskas fullständig hushållsklassificering måste därefter frågorna 1-4 och 6-9 besvaras angående fadern och modern.

Förslag till detaljregler vid hushållsavgränsning

Här nedan ges rekommendationer för vissa marginella fall vid hushållsavgränsning. Reglerna saknar i många fall betydelse för vilken socio-ekonomisk kod ett hushåll ges utan har framför allt betydelse för bestämning av vilka personer som bör ingå i hushållet. Förslagen nedan skall endast ses som anvisningar för hur dylika problem kan behandlas. För närvarande har SCB inga bestämda normer för hushållsindelning.

För personer som enligt 2.2.1 tillhör hushållet men som tillfälligt vistas på annan ort p g a arbete, studier, värnpliktstjänstgöring, sjukdom etc föreslås följande regler:

- a) Person som sedan avsevärd tid tillbaka vistas på sjukhus, sjukhem eller annan vårdinstitution (och där det är oklart huruvida han/hon kommer att återvända till bostaden) bör inte ingå i hushållet.
- b) Personer som beräknas återvända och bo permanent i hushållets bostad och som inte varit borta från bostaden mer än ett år eller normalt tillbringar minst två nätter per vecka i bostaden bör räknas till hushållet.
- c) Make/maka/samboende som arbetar på annan ort och endast kommer hem i samband med större helger och semestrar bör ingå i hushållet.

Ytterligare specificeringar:

- Utvecklingsstörda barn som vistas på skola eller institution för sådana barn behöver ej tas med i hushållet om det är oklart huruvida de kommer att återvända till sina föräldrar.
- Vuxna och ensamstående barn som bor hos sina föräldrar bör ingå i deras hushåll.
- Vuxna och ensamstående barn som studerar på annan ort kan ingå i föräldrarnas hushåll om de normalt tillbringar veckosluten (två nätter) hos föräldrarna.
- Person som bor på pensionärshem bör inte ingå i något hushåll utanför pensionärshemmet utan bildar ett eget hushåll eller hushåll tillsammans med på pensionärshemmet boende make/maka.
- Inneboende bör inte ingå i det familjehushåll i vilket de är inneboende utan bildar eget hushåll såvida de inte tillhör något annat hushåll enligt de andra reglerna. (T ex: Ett inneboende par bildar hushåll tillsammans).
- Tjänstepersonal. Person som är anställd i ett hushåll och där får kost och logi bör behandlas på samma sätt som inneboende vid hushållsavgränsningen.

De nedanstående rekommendationerna ges främst av praktiska och intervju tekniska skäl. För större hushåll skulle man annars behöva samla in information om så många personer att ett standardiserat frågeformulär skulle bli synnerligen omfattande. Vid bearbetning av register och andra befintliga material har man dessutom sällan tillgång till så mycket information att det skulle vara möjligt att klassificera hushåll med personer utöver de som ingår i den traditionella s k kärnfamiljen.

- Föräldrar som bor hos sina vuxna barn bör inte ingå i deras hushåll utan bilda separata hushåll.
- Kollektiv. Härmed avses den samboendeform som kan bestå av flera kärnfamiljer och/eller partnerlösa vuxna med eller utan barn, där de vuxna vanligen inte är släkt.

I dessa fall bör varje par inkl ev barn räknas som separata familjehushåll. Övriga personer kan var och en för sig tillsammans med ev barn bilda separata hushåll. Ensamstående i kollektiv kan liksom inneboende i vissa fall föras till något annat hushåll i enlighet med de andra reglerna.

- Storfamilj eller tregenerationsfamilj. Bortsett från makar (motsvarande) är storfamiljens medlemmar släkt. Liksom kollektivet bör storfamiljen delas upp på ett antal mindre familjehushåll. I dessa fall kan den yngre föräldragenerationen tillsammans med sina barn utgöra ett eget hushåll och den äldre generationen ett annat hushåll (vilket då i regel blir barnlöst).

- Sammanboende syskon. Varje syskon bör bilda eget hushåll tillsammans med ev barn.

Systematisk yrkesförteckning för socioekonomisk klassificering

Yrkesförteckningen redovisas i två versioner, dels den föreliggande systematiska, dels en alfabetisk som återfinns i bilaga 4. Båda listorna upptar samma yrken. Den alfabetiska är avsedd som hjälpmedel vid praktisk kodning. Den beskrivning av kodlistans karaktär och kvalitet som inleder bilaga 4, gäller också bilaga 3.

I andra upplagan, hösten 1984, har följande korrigeringar och tillägg gjorts.

Yrke	Gammal SEI-kod	Ny SEI-kod
Arbetshygieniker	46	56
Arbetssterapibiträde	36	12
Bespisningsföreståndare	36	46
Flygledaraspirant	33	46
Fysioterapibiträde	36	12
Hygientekniker (arbetshygieniker)	36	56
Marknadsförare	36	46
Marknadskonsulent	56	46
Marknadskonsulent F	60	79
Obduktionstekniker	36	12
Orkestermusiker, annan	-	36
Orkestermusiker, symfoniorkester	-	56
Produktionsassistent	46	36
Resande försäljare, detalj	-	12
Resande försäljare, ospec	-	12
Resande försäljare, parti	-	36
Sjukhusingenjör	-	56
Sociolog A	-	56
Sociolog F	-	60
Säljare, detalj	-	12
Säljare, ospec	-	12
Säljare, parti	-	36